

סכיזופרניה כהשקפת עולם

מאת משה פרלא

ההידרדרות הרחנית בימינו לובשת יותר ויותר צורות גרוטסקיות ומגוחכות. אחד התחומים הנגועים הוא המדע הפסיכולוגי והפסיכיאטרי. הנסיונות המרובים והחדשים בשטח זה מגלים את התהום האפילה שלתוכה התגלגלה האנושות. ה"ביהייביריום" (התנהגות), שיטת-חינוך שממציאה הוא אמריקני בשם סקינר, שואף לגדל את המין האנושי במכלאות צאן, כביכול, לפי פבלוב הרוסי שהתפרסם בגישתו החדשה באילוף כלבים. בעיני חוקר אמריקני זה האדם אינו אלא מכונה, המגיבה תמיד באופן שווה על גירויים חיצוניים. כל מה שמצוי באדם מתוך למעגל גירויים אוטומטי זה אינו מענינו של חוקר זה. במקום שנגמרת פעולת המכונה באדם ותגובותיה שם נגמר האדם. אדם למכונה נמשל או לבהמה. כרגיל, יגדרו אנשים רבים אחרי שיטה זו כמו אחרי כל המצאה מדעית שהיא באופנה במשך זמן מסוים.

השני הוא מדען בשם ד"ר לאינג, פסיכיאטר קליני. חוקר זה כופר במחלת הרוח המכונה בשם סכיזופרניה. הסכיזופרניה לדידו היא השקפת עולם. זוהי מחאה והתנגדות לסדר ומשטר העולם. הסכיזופרנים מקימים לעצמם בדמיונם עולם שכולו טוב ושהוא בתכלית הניגוד לעולם המושחת הקיים. הסכיזופרניה היא מרידה במיסד ובחברה הכופה את הליכותיה ואת סדריה על כל יחיד ויחיד. על-ידי סכיזופרניה הם משתדלים להשתחרר מעולה של חברה מזוייפת ומדכאה. שיטת הריפוי של ד"ר לאינג מכוונת אף היא להשקפתם של החולים. בקליניקה שלו ב"קינגסלי הול" (בית-מרפא ציבורי שהקים בלונדון) הוא מתאמץ ליצור סביב החולים אוירה הקרובה לעולם האידיאלי המצטייר בדמיונם החוליני. המדען הצרפתי הזה מזדהה עם השקפת עולמם של חוליו. הוא מצדיק את מרידתם וכמוהם הוא רואה את העולם ואת החברה האנושית בקלקלתה. מה שנשאר סתום לנו בתורה חדשה ומשונה זו, הוא היחס מצד החוקר ד"ר לאינג לסכיזופרנים כאל חולי רוח הזקוקים לרפואה נפשית. מאימתי נקראים מורדים במלכות בשם חולי רוח?

* * *

פירצה גסה זו לתוך נפש האדם התחילה עם החוקר היהודי המפורסם זיגמונד פרויד. סלל לפניו את הדרך קארל מארקס בגישתו החמרנית לכל נכסי התרבות האנושית. שניהם בנו את השקפת עולמם על הצד החושני והפסיכולוגי של האדם. שניהם הסתערו על מבצרי הדת שהיו הרוסים כבר עוד קודם שהם באו לעולם. הם הריקו את חיציהם המורעלים בפולחנים מעורטלים מדת ובמצוות אנשים מלומדה. הם חבטו בשקים ריקים ובדת שפרחה ממנה נשמתה. הם גולדו בתקופה של ליקוי מאורות ולא טעמו מימיהם טעמו של אור אמתי, אור-דת-מזוקק. האחד ראה בדת רעל להמונים והשני הביט על הדת כעל גברוסיס המוני במקביל לגברוסיס של הפרט (היחיד). הגדיל לעשות פרויד במאמציו ללא-ליאות עד יום מותו כמעט, לקעקע את בירת הדת היהודית ולעקרה משרשה. פרויד שאב את השראתו המדעית בכשרון בלתי-מצוי ממצבי-רוח היסטריים אצל חוליו ואצל עצמו. הוא בנה את כל תורתו ואת השקפת עולמו הכול-מקיפה על ניתוחים פסיכולוגיים עמוקים בחולי-רוח, ילדים ושוטים. הוא התהלך כבן-בית בעולם החלומות המסורס והמעורפל ובעולם התת-הכרתי המלא רוחות רפאים דמיוניים וצלמי בלהות. הוא סלל מסילות בתחתיות הנפש האפילות והבהמיות והאיר אותם לעצמו ולגוהים אחריו באור כשרונו התועה והמתעה. בשם המדע ולטובת הציביליזציה, כביכול, הוא קרא דרוו ליצרים והתיר את העריות. את התקוממותה של הנצרות בשעתה נגד תורתו ההרסנית דחה במחי יד אחת. פרויד ראה בהתקוממות נוצרית זו אנטישמיות גרידא כלפי חוקר מגוע יהודים. את כל בורותו ובערותו בעניני דת מקורית, שפך על האמונה היהודית ועל משה

מייסדה ומנהיגה. באספקלריה החמרנית שלו, הוא ראה שכל עולם הצללים שהצליח להקים ימוג ויתחסל בפני ניצוץ אחד של אור אמיתי שעמיד להתחדש בעולם. מקורו של אור זה הוא במשה וברת משה זוהי סיבת הסתערותו הפתולוגית על משה בספרו האחרון לפני מותו. ספר שידידיו ביקשהו לגנוז ושנכתב ביסורים ובמצב של שיתוק אברים.

* * *

מימי פרויד ואילך נסתרסה תרבות בני-אדם ונשתבשה. קלי דעת ומורדי-אור נלכדו בפח פרוידיסטי זה מהכרה ומרצון. אנדרלמוסיה ירדה לעולם, המסתבך והולך יותר ויותר בתורות נפש מזויפות ובשיטות חיים מבוססות על מיצוי מלא של יצרי אדם. "קיומיות" (אכסיסטנציאליזם) היא שם אחת התורות החדשות והנפוצות ביותר. הרחקתם וביטולם של כל הבלמים והמחסומים הטבעיים והמורשתיים. סילוקה של הבושה והזדהות הפגנתית עם תפיסת חיים חושנית. הזדהות מלאה עם ה-"אני" הבהמי. הסיפרות הבתר-פרוידיסטית שירדה מנכסיה, הזיקה את כל מירצה לזירמת תודעה חדשה זו. בסיפרות שופעת זו נפרצו כל הסכרים וארובות התהום נפתחו. בסיפרות זו מוקעות לראווה כל הפרברסיות למיניהן ובולמוס של ניבול פה שטף את העולם. ומן הספרות לחיים וחזור חלילה. כל המרידות של הנוער בימינו, הכפירה וההתרסה כלפי מעלה, כל ההתערטלות תרתי משמע וכל הספרות הקלוקלת השטופה בתיאורי מעשי זימה ובמעשי סדום, התביעות הפומביות למתן זכויות שוות לאלה השקועים במיטע שיערי פרברסיות, כל הטומאה והטייטום שבאו לעולם, מקורם במדע הפסיכואנליטי הפרוידיסטי שאף סורס וסולף.

* * *

האם היו כבר לעולמים כל הדברים האלה? פריצת כל הגדרות וההזדהות מדעת עם החושניות, השתוללות היצרים בפרהסיה, ה-"קיומיות" וכל יתר התורות האפיליות שמוצאן מן החלומות וממרתפי הנפש החשוכות, האם היו כבר פעם בעולם, או שמא חידוש הם שנתחדשו עלינו בשלהי המאה שעברה ובמאה הנוכחית שלנו?

וסכיזופרניה, זו מחלת הנפש החצויה, מחלה איומה ונפוצה מאוד בימינו, מה טיבה ומה מקורה, האם ידעו על מחלה זו בדורות קדומים?
בנוגע לדברים הכלולים בפיסקה הראשונה, התשובה היא ברורה וחד-משמעית. היו והיו ומילא את כל העולם האלילי הקדמון. ספר התנ"ך הוא סיפור ארוך אחד של מלחמת-חרמה עקשנית וממושכת באיליות, בבעל פעור ובעשתורת, במעשי זימה פולחניים, בגילוי ערוה, בקדשות ובנאפופיהן, במעשי אונן ובמעשי סדום, במזוכיזם (התגודדות ועשיית קרחה), בהפקרות ובמעשי כישוף, בחלומות ובדרישה אל המתים, הפולחניות האלילית היתה מעין ההזדהות הקיומית של זמננו. ההזדהות הבהמית, שמטיפים לה כיום פילוסופים וסופרים נהוגה היתה כבר אז על דעת מורי העם וכהגיו. טקסי זימה מפוארים במגרשים פומביים או במקדשים אפוליים טובלים בנסך ובענני קטורת (מארובאנה).
המלחמה באיליות היתה ארוכה ורפודה קרבנות רבים. קשה מאוד היה להוציא את האדם מן החושניות הגלויה לעינים והמגרה ולהעבירו בבת-אחת לעולם של אור פנימי, אור קוסמי מזוקק שאין לחושים תפיסה ואחיוה בו. גם בימים אלה של דעיכת מאורות וניוון תרבותי כללי, ממשיך ספר התנ"ך להיות מגדל-אור יחיד ועדות חיה לקשרי הרוח בין האדם והעולם.

* * *

באשר לסכיזופרניה וחצייתה של נפש האדם הענין הוא מסובך ומורכב יותר. שאלת התפצלות הנפש באדם נוגעת בכבשונו של עולם ובתורת האדם כולו באשר הוא אדם. נושא זה אפשר לטפל בו רק ברמיוה בבחינת "ודי לחכימא ברמיוא".

לדעתי, באה חצייה נפשית זו באדם עם קליטה ראשונה של אור קוסמי, אור שפילח כברק את האדם. חצייה זו משותפת היא לאדם ולטבע כולו או לקוסמוס. אין האדם יכול לכלוא את הרוח ואין הרוח עשוי להכיל את המחשבה האין-סופית שהיא הנצח. בכך מתבטאה השאיפה שלא פסקה באדם לשלימות. שאיפה זו קיימת כביכול בטבע כולו, בקוסמוס שאף אינו מסוגל להכיל את המשכו האין-סופי בחלל, המשך הקיים ואינו קיים, נתפס ובלתי-נתפס. גם

בתנועת הגלגלים הנצחית יש מעין כיסופים לשלימות, לפתרון חידת ההויה ולתיקון איזה מעוות ששרשו בבריאה עצמה. עם צמיחת הכרה עליונה זו באדם נעשתה נפשו של האדם לראי של הטבע כולו על סודותיו ופיתרונותיו. חצייה נפשית זו שהיא מום קוסמי, נתפשטה בדעת האדם ונסתעפה בתחומי מחשבה שונים; חומר ורוח, הויה וחידלון, חיים ומוות. אין-סוף של ניגודים שנתרבו ונסתעפו ושאינם מתאחים לעולם.

הנביאים שלנו שהזדהותם עם האור הקוסמי היתה ראשונה ושלימה, חשו כנראה מיד בשניות זו הפוגמת בנצחיותה של הרוח והם ניבאו לשמים חדשים וארץ חדשה באחרית הימים. חכמי הדת מאידך, דאגו לתיקונו של עם ועולם והם הירבו מצוות ומעשים טובים שעליהם היו לשמש מעין שיווי-משקל ארצי לרוח האדם הבלתי-מאוזן והחצוי, רוח הזקוק לסומכות ולמשענת-חוץ.

עם שקיעת האור הקוסמי באדם נתייבשה הדת ובטלו הסומכות וניטל טעמן של מצוות. רק הסכיוזופרניה נשארה כשריד של גדולת האדם בעבר וכשטח חיטוטים לפסיכודו-מדענים ומבלי עולם.

